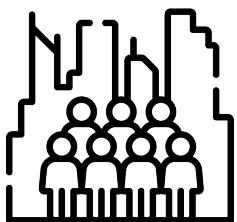

KAKO BITI
POLITIČKI PISMEN
U BOSNI I
HERCEGOVINI

IMAŠ PRAVO NA
DEMOKRATIJU

SADRŽAJ

01 ŠTA JE USTAV I ZAŠTO JE VAŽAN?

02 KAKO JE UREĐENA BOSNA I HERCEGOVINA?

03 KAKO FUNKCIONIŠE VLAST U BIH?

06 PRIMJERI IZ PRAKSE: Kako to izgleda na terenu?

07 ZAŠTO JE PODJELA VLASTI VAŽNA?

08 IZBORNI PROCES

10 ŠTA TI MOŽEŠ URADITI?

Ako misliš da su ustav ili zakoni nešto dosadno
što se uči samo za kontrolni iz demokratije,
razmisli još jednom.

Ako želiš mijenjati stvari, glasati pametno,
razumjeti vijesti ili pokrenuti neku inicijativu,
prvo **trebaš znati kako sistem radi.**

Zato vas vodimo
kroz te informacije
**jasno, jednostavno
i konkretno.**

ŠTA JE USTAV I ZAŠTO JE VAŽAN?

Ustav je najviši pravni akt jedne države. On nije samo „još jedan zakon“, nego osnova svih zakona.

Ustav je kao temelj kuće - bez njega se sve ruši. U njemu piše kako funkcionise država, ko donosi zakone, kako se štite tvoja prava i šta sve mora da funkcionise.

U njemu piše:

- ▶ **Kako je uređena država**
- ▶ Ko donos zakone i kako
- ▶ **Kako se dijeli vlast**
(izvršna, zakonodavna, sudska)
- ▶ Koja su tvoja prava i slobode

○ USTAVU BIH

- Ustav BiH je nastao kao dio Dejtonskog mirovnog sporazuma, nakon rata 1992–1995. godine.

- To znači da naš ustav nije nastao klasičnom demokratskom procedurom (npr. glasanjem u parlamentu ili na referendumu), već kao dogovor o prestanku rata.

- Međutim, iako je tako donesen, kasnije je potvrđen i dopunjen od strane Parlamentarne skupštine BiH, što mu daje dodatni legitimitet.

KAKO JE UREĐENA BOSNA I HERCEGOVINA

Ovo zna biti zbunjujuće, ali hajde da to raščistimo:

BiH nije federacija
u klasičnom smislu,
iako ima entitete.

BiH nije konfederacija
jer entiteti ne odlučuju
samostalno o svemu
niti mogu „izaći“ iz BiH.

BiH nije kraljevina
već ima demokratski
izabrane predstavnike.

U USTAVU STOJI: „**BOSNA I HERCEGOVINA** SE **SASTOJI OD**
DVA ENTITETA: **FEDERACIJE BiH** I **REPUBLIKE SRPSKE**.“

KLJUČNI IZRAZ JE SASTOJI SE, A NE SASTAVLJENA JE OD.

TO ZNAČI DA ENTITETI NISU OSNOVALI BiH, NEGO SU DIO NJENOG
UNUTRAŠNJEG UREĐENJA.

Pored dva entiteta, postoji i **BRČKO DISTRIKT BiH**.

To je posebna jedinica, koja nije ni entitet, ni kanton, ali ima svoj statut,
vlast i funkcije, i pod suverenitetom je države BiH. Brčko je dodatno
uvedeno ustavnim amandmanom, iako nije prvobitno bilo u Ustavu.

U Federaciji BiH postoji još **10 KANTONA**, svaki sa svojim ustavom.

TO ZNAČI DA BiH IMA:

- 1 USTAV BOSNE I HERCEGOVINE
- 1 USTAV FEDERACIJE BiH
- 1 USTAV REPUBLIKE SRPSKE
- 10 USTAVA KANTONA (unutar Federacije BiH)
- +1 STATUT BRČKO DISTRIKTA

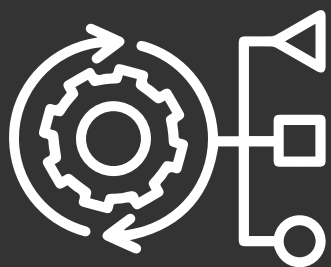
UKUPNO: **13 USTAVA** + **1 STATUT**

Zamisli to kao 14 slojeva sistema vlasti!

KAKO FUNKCIONIŠE VLAST U BOSNI I HERCEGOVINI

PODJELA VLASTI: TRI STUBA

Svaka demokratska država mora imati tri nezavisna stuba vlasti:

ZAKONODAVNA VLAST

IZVRŠNA VLAST

SUDSKA VLAST

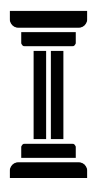
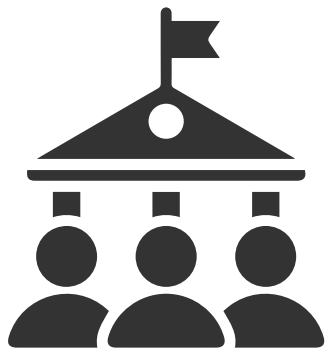

U BiH to izgleda ovako:

Zakonodavna vlast:
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BiH

- ▲ Ima dva doma: **Predstavnički dom i Dom naroda**.
Zajedno se nazivaju „**Parlamentarna skupština BiH**“.
- ▲ Imaju jednaku zakonodavnu moć: **donose zakone**.
- ▲ Nijedan zakon **ne može** biti usvojen **bez oba doma**.
Ovo je **važno** jer:
- ▲ Neke države imaju jednodomni parlament (npr. Srbija, Hrvatska),
- ▲ Neke dvodomni (npr. SAD, Njemačka, BiH).

Izvršna vlast:

PREDSJEDNIŠTVO BiH I VIJEĆE MINISTARA BiH

▲ **Predsjedništvo BiH:** Tročlano (Bošnjak, Hrvat, Srbin), bira se direktno.

▲ **Vijeće ministara BiH:** Vršiti funkcije vlade. Predsjedništvo BiH predlaže predsjedavajućeg, ali ne upravlja Vijećem ministara.

ZAPAMTI: Vijeće ministara BiH nije pomoćno tijelo Predsjedništva.

Ima samostalne nadležnosti i odgovara Parlamentarnoj skupštini BiH.

Sudska vlast:

USTAVNI SUD, SUD I TUŽILAŠTVO BiH, VSTV BiH

▲ **Ustavni sud BiH:** ocjenjuje ustavnost zakona.

▲ **Sud i Tužilaštvo BiH:** Osnovani u skladu s dodatnim nadležnostima.

▲ **VSTV BiH:** imenuje sudije i tužioce na svim nivoima. Ključan za pravosudnu stabilnost.

VAŽNO: Sudska vlast mora biti nezavisna.

Niko, pa ni političari, ne smiju uticati na odluke sudija i tužilaca.

INSTITUCIJE NA DRŽAVNOM NIVOU

PREDSJEDNIŠTVO
BiH

Predsjedništvo BiH je kolektivni šef države i sastoji se od **tri člana: jednog Bošnjaka, jednog Hrvata i jednog Srbina**. Bošnjak i Hrvat se biraju iz Federacije BiH, a Srbin iz Republike Srpske. Članovi se **rotiraju** na poziciji predsjedavajućeg **svakih 8 mjeseci** tokom četverogodišnjeg mandata.

Predsjedništvo je nadležno za **vođenje vanjske politike**, imenovanje ambasadora i druge ključne funkcije.

PARLAMENTARNA
SKUPŠTINA
BiH

Parlamentarna skupština je najviši zakonodavni organ i sastoji se od **dva doma: Predstavničkog doma (42 člana)** i **Doma naroda (15 delegata: po 5 Bošnjaka, Hrvata i Srba)**.

Zakonodavni proces zahtijeva saglasnost oba doma, što osigurava zastupljenost svih konstitutivnih naroda.

USTAVNI SUD
BiH

Ustavni sud je najviša sudska instanca za pitanja ustavnosti. Ima nadležnost da **odlučuje o sporovima između entiteta**, kao i o apelacijama koje se odnose na **kršenje ljudskih prava i sloboda**.

Sud također može odlučivati o **vitalnom nacionalnom interesu** kada se zakonodavni proces blokira.

ENTITETSKI NIVOI VLASTI

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE (FBIH)

FBiH ima vlastiti **PARLAMENT** koji se sastoji od:
PREDSTAVNIČKOG DOMA (98 članova) i
DOMA NARODA (80 delegata: po 23 Bošnjaka, Hrvata i Srba, te 11 iz reda ostalih).

Izvršnu vlast čini **VLADA FBIH**, na čijem čelu je **PREMIJER**.
Vlada se sastoji od 16 ministarstava i mora imati zastupljenost svih konstitutivnih naroda.

REPUBLIKA SRPSKA (RS)

RS ima
NARODNU SKUPŠTINU kao
zakonodavni organ i **VLADU RS**
kao izvršnu vlast.

PREDSJEDNIK RS ima značajne ovlasti, uključujući imenovanje mandataru za sastav Vlade.
RS također ima **VIJEĆE NARODA** koje štiti vitalne nacionalne interese konstitutivnih naroda.

OPĆINE I GRADOVI: LOKALNA SAMOUPRAVA

- ▶ Nemaju ustave, nego imaju STATUTE
- ▶ Nemaju vlade, već imaju GRADONAČELNIKE I NAČELNIKE
- ▶ Ne donose zakone, ali DONOSE ODLUKE I PRAVILNIKE

PRIMJERI IZ PRAKSE KAKO TO IZGLEDA NA TERENU

Zamisli da se gradi nova deponija otpada:

DRŽAVNI NIVO → donosi okvirne zakone o zaštiti okoliša, jer je BiH potpisnica međunarodnih konvencija

ENTITET → izdaje okolišne dozvole

KANTON (ako se radi o FBiH) → donosi prostorne planove.

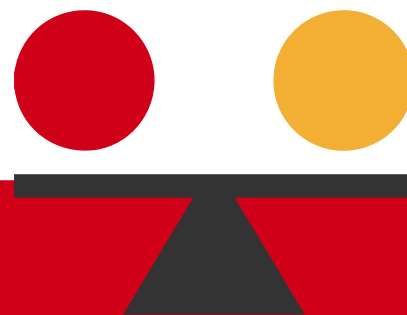
OPĆINA → daje urbanističke saglasnosti i usvaja lokalne regulacione planove.

ZNAČI: jedan lokalni projekat mora biti usklađen od općine do države i svi se moraju držati Ustava i zakona višeg nivoa!

ZAŠTO JE PODJELA VLASTI VAŽNA?

Zamisli da jedna politička partija
drži sve konce u svojim rukama -
ima većinu u parlamentu, kontroliše
vladu, postavlja sudije, upravlja
policijom i diktira sadržaj medija.
Niko joj ne može reći "ne", niko je
ne može ispraviti ako griješi. Takva
moć bez ograničenja vodi u
zloupotrebe, nepravdu i strah.

TO NIJE DEMOKRATIJA,
TO JE DIKTATURA.

Zato je važno da se vlast dijeli.
Ne da bi bila slaba, već da
bi bila odgovorna.
Parlament, vlada i sudovi
moraju imati jasno razdvojene uloge.
Policija mora biti nezavisna,
a mediji slobodni.
Tako se međusobno kontrolišu
i sprečavaju zloupotrebe.

To se zove sistem
„KOČNICA I RAVNOTEŽE“.

KAKAV JE IZBORNI SISTEM BOSNE I HERCEGOVINE?

Izbori u Bosni i Hercegovini se temelje
na Ustavu BiH i Izbornom zakonu.

Dijele se na
OPŠTE i **LOKALNE** izbore.

IZBORNU ADMINISTRACIJU ČINE:

- ▶ Centralna izborna komisija BiH (**CIK**)
 - ▶ Lokalne izborne komisije

IZBORNA PRAVILA

- Mandat svih izabranih traje **4 godine**, ali se lokalni i opšti izbori ne održavaju istovremeno.

- Izborni sistem BiH je složen i kombinuje:
 - Δ **Većinski sistem** i jednočlane i višečlane izborne jedinice: Predsjedništvo BiH, predsjednici RS, gradonačelnici i načelnici),
 - Δ **Proporcionalni sistem**: parlamenti, skupštine, predstavnička tijela na lokalnom nivou.

- Izborni prag je **3%**

- Birači mogu glasati za stranku i kandidate s liste (poluotvorene liste), a mandati se dodjeljuju prema broju glasova koje su kandidati osvojili.

OPŠTI IZBORI

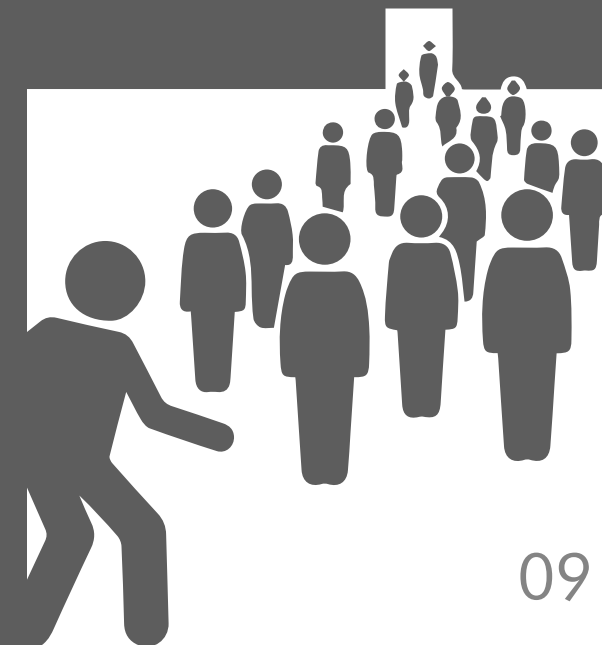
BIRAJU SE:

- ▶ **PREDSJEDNIŠTVO BIH:**
 - 1 Srbin (iz RS), 1 Bošnjak i 1 Hrvat (iz FBiH)
- ▶ **PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BIH:**
 - 42 poslanika (28 FBiH, 14 RS)
 - Kombinacija direktnih i kompenzacionih mandata
 - Dom naroda se bira indirektno
- ▶ **PARLAMENT FBiH:**
 - 98 poslanika u Predstavničkom domu
 - Dom naroda: 58 delegata (po 17 iz konstitutivnih naroda i 7 Ostalih)
 - Kompenzacioni mandati za ravnotežu
- ▶ **NARODNA SKUPŠTINA RS:**
 - 83 poslanika iz 9 izbornih jedinica
 - Dom naroda RS: 8 Srba, 8 Bošnjaka, 8 Hrvata, 4 Ostala
- ▶ **PREDSJEDNIK I 2 POTPREDSJEDNIKA RS:**
 - Direktno izabrani, po jedan iz svakog konstitutivnog naroda
 - Najviše glasova = predsjednik
- ▶ **PREDSJEDNIK I POTPREDSJEDNICI FBiH:**
 - Predlažu klubovi naroda
 - Potvrđuje ih Parlament FBiH

LOKALNI IZBORI

BIRAJU SE:

- ▶ **SKUPŠTINE 10 KANTONA FBiH**
(289 ZASTUPNIKA UKUPNO)
- ▶ **SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA**
(31 ZASTUPNIK)
- ▶ **NAČELNICI/GRADONAČELNICI
I OPŠTINSKA/GRADSKA VIJEĆA**

ŠTA TI MOŽEŠ URADITI?

Znanje o političkim institucijama i procesima, ustavnom uređenju države, i građanskim pravima i obavezama ti može pomoći da ustavu i vlasti ti može pomoći da:

- Znaš kome da se obratiš za rješavanje problema (općina, kanton, entitet, država),
- Glasaš pametno – ne samo za lijep govor, već za konkretan plan,
- Učestvuješ u inicijativama, peticijama i promjenama zakona,
- Prepoznaš kada neko pokušava da zaobiđe zakone i ugrozi demokratiju.

„Najgora od svih vrsta nepismenosti je politička nepismenost.“

– Bertol Brecht

